

a způsobilo mu smrt, vlastník dobytčete zaplatí 2/3 miny stříbra; (Čl. 55) jestliže potrkalo otroka a způsobilo (mu) smrt, zaplatí 15 šekelů stříbra. (Čl. 56) Jestliže pes (byl) zlý a městský obvod to dal jeho majiteli na vědomí, avšak on svého psa neohlídal a ten pokousal plnoprávního občana a způsobil (mu) smrt, vlastník psa zaplatí 2/3 miny stříbra; (Čl. 57) jestliže pokousal otroka a způsobil mu smrt, zaplatí 15 šekelů stříbra. (Čl. 58) Jestliže zeď hrozila spadnutím a městský obvod to dal na vědomí majiteli zdi, on však svou zeď nezpevnil a zeď spadla a způsobila smrt synovi plnoprávního občana, jde o hrdelní případ, (podléhá) rozhodnutí panovníka. (Čl. 59) Jestliže někdo opustil svou manželku poté, co s ní zplodil děti, a vzal si jinou (ženu), tento člověk bude zbaven svého domu a všeho, co tam je, a půjde (za ženou), s níž se v budoucnu ožení (do jejího domu); jeho (první) manželka dědí dům. (Čl. 60) Je[stliž]e hlídač [při hlí]dání [domu] je nedbalý a lupič se [vloupal do domu], hlídače domu, v němž došlo k vloupání, [. . . usmrtí], aniž mu vykopají hrob a pohřbí jej [před místem vl]oupání.

7. Zákony Chammurapiho

PROLOG (I 1—V 25) (I) Když Anum, vznešený, král Anunnaků, (a) Enlil, pán nebes a země, jenž určuje osudy země, Mardukovi, prvorozenci Eovu, přiřkli nejvyšší moc nad veškerým lidstvem, nad Igigi jej povýšili, jeho vznešené jméno Babylon vyřkli, na všech stranách světa je učinili všemocným, trvalé panství v něm mu vybu- dovali, jehož základy jsou pevně zakotveny jako nebesa a země — za oněch dnů mě, Chammurapiho, vladaře pozorného, bohům odda- ného, abych spravedlnosti dal v zemi zazářit, abych zničil ničemy a zlosyny, abych zabránil silnému utiskovati slabého, abych jako Šamaš vyšel nad černohlavci a zemi ozářil, Anum a Enlil pro blahobyt lidu mé jméno vyslovili.

Chammurapi, pastýř, povoláný Enlilem (jsem) já, jenž rozmnožil hojnost a blahobyt, jenž splnil vše, co má své jméno pro Nippur — svazek nebes a země, pozorný pečovatel o chrám Ekuru.

Král zdatný, jenž obnovil Eridu, jenž udržel očistné obřady (II)

v Abzu. Orkán čtyř stran světa, jenž učinil velikým jméno Babylonu, jenž těší srdce Marduka, svého pána, jenž denně stojí ve službě pro Esagilu.

Sémě království, jež Sín vytvořil, jenž obohatil Ur, prosebník, pokorný, jenž přináší nadbytek pro Ekišnugal.

Král rozvážný, poslušný Šamaše, silný, jenž upevnil základy Sipparu, jenž oděl zelení svatyni Ajinu, jenž načrtl (plán) Ebabbaru, který je jako přibyték nebes.

Hrdina, jenž dal milost Larse, jenž obnovil Ebabbar pro Šamaše, svého pomocníka. Pán, jenž dal život Uruku, jenž připravil vodstva hojnosti svému lidu, jenž pozvedl téměř Eanny, jenž navršil bohatství pro Ana a Ištaru.

Záštita země, jenž shromáždil rozptýlené obyvatelstvo Isinu, jenž zahrnul hojností Egalmach.

Drak králů, milý brat Zababy, jenž pevně vybudoval obydlí Kiše, jenž obklopil svatozáří Emete'ursag, jenž upravil veliké obřady Ištariny, jenž se stará o správu Chursagkalammy.

Sít na nepřátele, jemůž Erra, jeho společník, (III) dal splnit jeho tužby, jenž pozvedl město Kutu, jenž rozmnožil vše, co má své jméno, pro Meslam.

Nezkrotný býk, jenž na rohy nabírá nepřátele, miláček Utua, jenž rozradostnil Barsippu, pozorný, jenž neustává v péči o Ezidu.

Vybraný král, jenž oplývá moudrostí, jenž rozšířil obdělávanou půdu Dilbatu, jenž naplnil sýpky pro statečného Uraše.

Pán, ozdoba žezla a koruny, jež učinila dokonalým moudrá bohyně Mama, jenž pevně načrtl plány Keše, jenž rozhojnil čisté pokrmy pro Nintu.

Rozvážný, dokonalý, jenž založil pastviska a napajedla pro Lagaš a Girsu, jenž zabezpečuje veliké oběti pro Eninnu.

Jenž chytá nepřátele, oblíbenec „Vznešené“, jenž plní příkazy Zabalamy, jenž rozradostňuje srdce Ištarino.

Kníže jasný, jehož modlitbu zná Adad, jenž uklidňuje srdce Adada, hrdiny v Bít-karkaru, jenž neustává zařizovat potřebné pro Eudgalgal.

Král, jenž daroval život Adabu, jenž bdí nad chrámem Emach.

Bůh králů*, bojovník, jenž nemá sobě rovna, (IV) jenž daroval život Maškan-šápiru, jenž napojil hojností Meslam.

Rozvážný, prozíravý, jenž dosáhl veškeré moudrosti, jenž zavedl lid z Malgúmu v úkryt před nebezpečím, jenž pro něj zřídil dostatek příbytků, jenž pro Eu a Damgalnunu, kteří rozšířili jeho království, určil navěky čisté obětní pokrmy.

První mezi králi, jenž podrobil sídliště při Eufratu na rozkaz Dagona, svého stvořitele, jenž ušetřil lidi z Mari a z Tuttulu.

Vladař pozorný, jenž dává rozzářit tvář Tišpaka, jenž chystá čisté pokrmy pro Ninasua, jenž zachránil svůj lid ve svízelných, jenž upevnil v míru jeho základy v Babylónu.

Pastýř lidí, jehož činy se líbí Ištaře, jenž nastolil Ištaru v chrámu Ulmaši, v Akkadu, městě tržiště.

Jenž dává vzejít spravedlnosti, jenž vede národy podle práva, jenž vrátil Aššuru jeho božskou ochránkyni.

Jenž umlčel vzbouřence, král, jenž v Ninive, v Emesmes, dal vyhlásit nařízení Ištařina.

Pozorný, horlivý prosebník velikých bohů, potomek Sumula'ela, mocný dědic Sínmuballita, (V) z věčného rodu královského, král silný, Slunce Babylónu, jenž dává vzházet záři nad zemí Šumeru a Akkadu, král jenž si zjednává poslušnost čtyř stran světa, oblíbenec Ištařin — (jsem) já.

Když Marduk mě pověřil, abych lidem správně vládl, dal zemi vedení, vložil jsem do úst země řád a právo, blahobyť lidí jsem naplnil. Tehdy:

ZÁKONY

(§ 1) Jestliže někdo někoho obvinil a udal jej z vraždy, avšak neprokázal mu to, ten kdo jej obvinil, bude potrestán smrtí. (§ 2) Jestliže

* Podle Von Sodena, AHw 372b, vyplývá překlad „Vynikající mezi králi“; běžně užívaný překlad „bůh králů“ zdůvodňuje nyní Borger, BiOr 28, 1971; 22^s, zejména proti názoru E. Reinerové, RA 64, 1970, 73, jež za výrazem Emach předpokládá mezeru v textu, vzniklou opomenutím písaře, a vyplňuje ji slovem „příbytkem“ s navázáním „boha králů“. Srv. též Seux, Epithètes royales, 109¹⁴.

někdo někoho obvinil z čarodějství, avšak neprokázal mu to, ten kdo byl obviněn z čarodějství, půjde k Řece, v Řeku se ponoří a jestliže Řeka jej zdolá, ten, kdo jej obvinil, si vezme jeho majetek; jestliže Řeka tohoto člověka očistí a on vyjde neporušen, bude ten, kdo jej obvinil z čarodějství, potrestán smrtí; ten, kdo se ponořil v Řeku, odnese si majetek toho, kdo jej obvinil. (§ 3) Jestliže někdo vystoupil u soudu s křivým svěděním a výpověď, kterou učinil, neprokázal, bude, jestliže jde o hrdelní spor, potrestán smrtí; (§ 4) jestliže vystoupil se svěděním (ve sporu) o obilí nebo o peníze, ponese trest v hodnotě tohoto sporu. (§ 5) Jestliže soudce rozsoudil spor, vydal usnesení, sepsal doklad opatřený pečeti, potom však své usnesení změnil, tohoto soudce usvědčí, že změnil usnesení, jež vydal, (a) on zaplatí dvanáctinásobek hodnoty sporného nároku, také jej odstraní z jeho soudcovské stolice ve sboru, nevrátí se a se soudci na soudu nebude zasedat. (§ 6) Jestliže někdo ukradl majetek boží nebo paláce, tento člověk bude potrestán smrtí; také ten, kdo z jeho rukou přijal ukradenou věc, bude potrestán smrtí. (§ 7) Jestliže někdo koupil nebo vzal v úschovu od (nedospělého) syna plnoprávné osoby buď stříbro, buď zlato, buď otroka, buď otrokyni, buď dobytče, buď ovci nebo cokoliv bez svědků a(nebo) bez smluvního dokladu, ten člověk je zlodějem, bude potrestán smrtí. (§ 8) Jestliže někdo ukradl dobytče, buď ovci, buď osla, buď vepře nebo loď, jestliže (jsou tyto věci) boha (nebo) jestliže (jsou) paláce, zaplatí třicateronásobek; jestliže (jsou) muškéna, zaplatí desateronásobek; jestliže zloděj nemá, co dát, bude potrestán smrtí. (§ 9) Jestliže někdo, komu se ztratila věc, dopadl svou ztracenou věc v rukách někoho, člověk, v jehož rukách byla ztracená věc dopadena, řekne: „prodátele mi ji prodal, koupil jsem ji před svědky“, a vlastník ztracené věci řekne: „chci přivést svědky, kteří znají mou věc“, (jestliže) kupec přivede prodatele, jenž mu (věc) prodal, a svědky, před nimiž (ji) koupil, a vlastník ztracené věci přivede svědky, kteří znají jeho ztracenou věc, soudci přezkoumají jejich prohlášení, a svědci, před nimiž byla koupě uzavřena, i svědci, kteří znají ztracenou věc, vypovědí své znalosti před bohem, pak je prodátele zlodějem, bude potrestán smrtí; vlastník ztracené věci si vezme svou ztracenou věc, kupec si vezme peníze, jež zaplatil; (§ 10) jestliže kupec nepřivedl prodatele, jenž mu (věc) prodal, a svědky,

před nimiž (ji) koupil, vlastník ztracené věci však přivedl svědky, kteří znají jeho ztracenou věc, kupec je zlodějem, bude potrestán smrtí; (§ 11) jestliže vlastník ztracené věci nepřivedl svědky, kteří znají jeho ztracenou věc, je podvodníkem, rozšiřoval pomluvu, bude potrestán smrtí; (§ 12) jestliže prodatel odešel za osudem, kupec si vezme z majetku prodatele pětinasobek žalobního nároku tohoto sporu; (§ 13) jestliže svědkové tohoto člověka nejsou po ruce, soudce mu stanoví lhůtu do 6 měsíců; jestliže nepřivede své svědky do šestého měsíce, tento člověk je podvodníkem, ponese trest tohoto sporu.* (§ 14) Jestliže někdo ukradl dítě plnoprávné osoby, bude potrestán smrtí. (§ 15) Jestliže někdo nechal projít městskou branou buď otroka nebo otrokyni paláce, buď otroka nebo otrokyni muškéna, bude potrestán smrtí. (§ 16) Jestliže někdo ukryl ve svém domě buď otroka, buď otrokyni paláce nebo muškéna, kteří uprchli, a nevydal je na výzvu hlasatele, bude potrestán smrtí. (§ 17) Jestliže někdo dopadl uprchlého otroka nebo otrokyni ve volné krajině a přivedl jej k jeho pánovi, pán otroka mu dá 2 šekely stříbra; (§ 18) jestliže tento otrok neoznačil svého pána, dovedou jej do paláce, jeho případ bude vyšetřen a vrátí jej jeho pánovi; (§ 19) jestliže si (někdo) zadržel tohoto otroka ve svém domě, otrok byl potom dopaden v jeho rukách, tento člověk bude potrestán smrtí; (§ 20) jestliže otrok uprchl z rukou toho, kdo jej zadržel, tento člověk pánovi otroka odpřísáhne při bohu a bude prost viny. (§ 21) Jestliže se někdo proboural do domu, bude před touto dírou potrestán smrtí a pověsí jej. (§ 22) Jestliže se někdo dopustil loupeže a byl dopaden, tento člověk bude potrestán smrtí; (§ 23) jestliže lupič nebyl dopaden, oloupený oznámí vše, oč byl oloupen, před bohem, a obec i představený, na jejichž půdě a úředním obvodu došlo k loupeži, mu nahradí vše, oč byl oloupen; (§ 24) jestliže šlo o život (oloupeného), obec a představený zaplatí členům jeho rodiny 1 miny stříbra. (§ 25) Jestliže v domě někoho vypukl požár a někdo, kdo přišel k hašení, upřel pohled na věci vlastníka domu a věci vlastníka domu si vzal, tento člověk bude hozen do

* Nejnovější (anglický) překlad §§ 6—13 CH (s komentářem) podávají Westbrook—Wilcke, AfO 25, 1974—1977, 111ns.

tohoto ohně. (§ 26) Jestliže voják *rēdum* nebo voják *bā'irum*, jenž dostal rozkaz, aby šel na královu výpravu, nešel, avšak zjednal si námezdníka a poslal jej jako svého zástupce, tento voják *rēdum* nebo voják *bā'irum* bude potrestán smrtí; ten, kdo jej udal, si vezme jeho majetek. (§ 27) Jestliže buď voják *rēdum* nebo voják *bā'irum*, který byl vzat do zajetí při službě v králově pevnosti, potom dali jeho pole a jeho zahradu jinému a ten vykonával jeho službu, jestliže se (zajatec) vrátil a dosáhl své obce, vrátí mu jeho pole a jeho zahradu a bude konat svou službu. (§ 28) Jestliže buď voják *rēdum* nebo voják *bā'irum*, který byl vzat do zajetí při službě v králově pevnosti, a (jestliže) jeho syn může konat službu svého otce, bude mu dáno pole a zahrada, a bude konat službu svého otce; (§ 29) jestliže jeho syn je nedospělý a nemůže konat službu svého otce, bude dána třetina pole a zahrady jeho matce a jeho matka ho bude vychovávat. (§ 30) Jestliže buď voják *rēdum* nebo voják *bā'irum*, pro (tvrdo) služby opustil své pole, svou zahradu a svůj dům a vzdálil se, potom si jiný vzal jeho pole, jeho zahradu a jeho dům a po tři roky vykonával jeho službu, jestliže (první) se vrátil a požaduje své pole, svou zahradu a svůj dům, nevydají mu je; kdo si je vzal a konal jeho službu, ten ji bude konat (nadále); (§ 31) jestliže se vzdálil jen na jeden rok a vrátil se, vydají mu jeho pole, jeho zahradu a jeho dům, a on sám bude konat nadále svou službu. (§ 32) Jestliže obchodník vykoupil vojáka *rēdum* nebo vojáka *bā'irum*, který byl při králově výpravě vzat do zajetí, a dal jej dopravit do jeho obce, jestliže v jeho domě je (majetek) na jeho výkupné, on sám se vykoupí (z vlastních prostředků); není-li v jeho domě (nic) na jeho výkupné, bude vykoupen v chrámu boha své obce; jestliže v chrámu boha jeho obce není (nic) na jeho výkupné, vykoupí jej palác; jeho pole, jeho zahrada a jeho dům nebudou dány na jeho výkupné. (§ 33) Jestliže buď kapitán nebo četař měl zběhy (ve svém kontingentu), nebo přijal na královu výpravu námezdného náhradníka a použil (jej), bude tento kapitán nebo četař potrestán smrtí. (§ 34) Jestliže buď kapitán nebo četař si присvojił věci vojáka *rēdum*, ukřivdił vojáku *rēdum*, dal vojáka *rēdum* v nájem, přenechal vojáka *rēdum* ve sporu mocnějšimu, vzal si dar, který dal vojáku *rēdum* král, bude tento kapitán nebo četař potrestán smrtí. (§ 35) Jestliže někdo koupil brav nebo skot od vojáka *rēdum*, které

dal vojáku *rēdum* král, přijde o své peníze. (§ 36) Pole, zahradu a dům voják *rēdum*, voják *bā'irum* a plátce dávek nemohou prodat; (§ 37) jestliže někdo koupil pole, zahradu a dům od vojáka *rēdum*, od vojáka *bā'irum* nebo od plátce dávek, jeho tabulka bude rozbita a on přijde o své peníze; pole, zahrada a dům se vrátí jejich majiteli; (§ 38) voják *rēdum*, voják *bā'irum* nebo plátce dávek nepřipíše pole, zahradu a dům, spojené s jeho službou, své manželce nebo své dceři, a nedá je k zajištění svého dluhu; (§ 39) z pole, zahrady a domu, které nabude koupí, může připsat své manželce nebo dceři nebo dát k zajištění svého dluhu; (§ 40) kněžka *nađitum*, obchodník nebo osoba obdělávající přidělenou půdu za jiného, může své pole, svou zahradu nebo svůj dům prodat; kupec bude konat službu, spjatou s polem, zahradou nebo domem, které koupil; (§ 41) jestliže někdo směnil pole, zahradu nebo dům vojáka *rēdum*, vojáka *bā'irum* nebo plátce dávek a dal doplatek, voják *rēdum*, voják *bā'irum* nebo plátce dávek se vrátí k svému poli, své zahradě nebo k svému domu a vezme si doplatek, který mu byl dán. (§ 42) Jestliže si někdo propachtoval pole k obdělání, avšak na poli nevyplodil obilí, prokáží mu, že na poli (patříčnou) práci nevykonal; majiteli pole dá obilí (poměrně) podle (výtěžku) svého souseda; (§ 43) jestliže pole neobdělal a zanedbal, dá majiteli pole obilí (poměrně) podle (výtěžku) svého souseda, a pole, které zanedbal, protáhne rádlím, zvláčí a vrátí je majiteli pole. (§ 44) Jestliže si někdo propachtoval neobdělané pole na tři roky, aby je obdělal a jestliže byl netečný a pole neobdělával, ve čtvrtém roce protáhne pole rádlím, překopec a zvláčí a vrátí je majiteli pole; také naměří na 1 bur plochy 10 gurů obilí (§ 45) Jestliže někdo dal své pole za pachtovné a přijal pachtovné za své pole, potom bůh Adad na pole seslal průtrž nebo (je) splavila povodeň, škodu nese pachtýř; (§ 46) jestliže nepřijal pachtovné za své pole nebo pole dal (v pacht) buď za polovinu nebo třetinu úrody, obilí, jež se urodí na poli, si pachtýř a majitel pole rozdělí podle určeného poměru; (§ 47) jestliže pachtýř, poněvadž si neuhradil náklady za svou práci v předšlém roce, prohlásil „pole obdělám“, majitel pole nebude odporovat a pachtýř jeho pole obdělá a při žních si vezme obilí podle své smlouvy. (§ 48) Jestliže na někom vážne úročný dluh a Adad na jeho pole seslal průtrž nebo (je) odplaví povodeň nebo se z nedostatku vody

na poli obilí neurodí, v tomto roce věřiteli obilí neodvede, navlhčí svou tabulku a úrok za tento rok nezaplatí. (§ 49) Jestliže si někdo vzal od obchodníka peníze a dal obchodníkovi pole na zasetí obilí nebo sezamu a řekl mu „obdělaj pole a vezmi si obilí nebo sezam, které se urodí“, jestliže pachtýř (zjednaný obchodníkem) vypěstoval na poli obilí nebo sezam, v době žní si majitel pole vezme obilí nebo sezam, jež se na poli urodily, a dá obchodníkovi obilí místo peněz a úroků, jež si vzal od obchodníka a nahradí obchodníkovi náklady za obdělání; (§ 50) jestliže dal (jak záruku) obdělané pole nebo pole oseté sezamem, majitel pole si vezme obilí nebo sezam, jež se na poli urodily, a vrátí obchodníkovi peníze s jejich úrokem; (§ 51) nemá-li peníze k vrácení, dá obchodníkovi obilí nebo sezam podle jejich právě platného kursu místo peněz s úrokem, které vzal od obchodníka, podle královské vyhlášky; (§ 52) jestliže pachtýř nevypěstoval na poli obilí nebo sezam, (věřitel) jeho závazky nezmění. (§ 53) Jestliže někdo při zpevnování hráze svého pole byl nedbalý a svou hráz nezpevnil, v jeho hrázi se provalil otvor a on nechal vodou odplavit půdu občiny, člověk, v jehož hrázi se provalil otvor, nahradí obilí, jehož ztrátu způsobil; (§ 54) jestliže nemůže obilí nahradit, prodají ho i jeho majetek; příslušníci občiny, jejichž obilí bylo odplaveno, se podělí (o výtěžek). (§ 55) Jestliže někdo si otevřel svůj závodňovací kanál, byl nedbalý a nechal pole svého souseda odplavit vodou, naměří obilí podle (výtěžku) souseda (nad ním); (§ 56) jestliže někdo vpustil vodu a nechal odplavit setbu z pole svého souseda, naměří na 1 bur (plochy) 10 gurů obilí. (§ 57) Jestliže se pastýř nedohodl s majitelem pole o spásání trávy bravem, a nechal pole bravem spásat bez souhlasu majitele, majitel pole své pole sklídí; pastýř, který bez souhlasu majitele nechal pole spásat bravem, naměří nad to (za) 1 bur plochy 20 gurů obilí. (§ 58) Jestliže poté, co brav vyšel z pastvin občiny (a) po uzávěru (pastvy) při městské bráně „byly zřízeny ohrady*“, pastýř vyhnal brav na pole a nechal brav spásat pole, pastýř obdělá pole, jež nechal spásat, a v době žní naměří majiteli pole na 1 bur 60 gurů obilí. (§ 59) Jestliže někdo bez (svolení) majitele zahrady v něčí zahradě pokácel strom, zaplatí půl miny

* nebo též: „byly vyvěšeny věchty.“

stříbra. (§ 60) Jestliže někdo dal pole sadaři k osázení na ovocný sad, sadař sad osázel, po čtyři roky bude sad pěstovat, v pátém roce se majitel sadu a sadař rovnoměrně rozdělí; majitel sadu si vybere svůj díl a vezme si (jej); (§ 61) jestliže sadař nedokončil osázení pole a nechá část neosázenou, přičtou neosázenou část k jeho dílu; (§ 62) jestliže pole, které mu bylo dáno, neosázel na ovocný sad, šlo-li o kultivované (pole), naměří sadař majiteli pole výtěžek pole za léta, po něž nebylo obděláváno, podle souseda, pole obdělá a vrátí majiteli pole; (§ 63) jestliže pole (jež převzal) bylo úhorem, náležitě pole obdělá a vrátí majiteli (toho) pole; na 1 bur (plochy) naměří 10 gurů obilí. (§ 64) Jestliže někdo dal sadaři svůj ovocný sad, aby obstaral opylení, sadař, pokud má sad (v držení), dá majiteli sadu z výtěžku dvě třetiny, třetinu si vezme sám. (§ 65) Jestliže sadař neobstaral opylení ovocného sadu a zavinil (tak) snížení výtěžku, sadař naměří výtěžek podle souseda a vrátí sad majiteli sadu...

Následuje mezera v rozsahu 7 posledních sloupců přední strany stély. V našem vydání se v další části přidržujeme úpravy BL II, 34ns. a A. Fineta, vypouštíme však příliš fragmentární úryvky, kde se již nelze dobrat smyslu příslušného předpisu. V novém překladu CH od Szlechtera jsou některé články mezery očíslovány 66—70, 89—100; jiné jsou označeny A, B, C, D, E (neshodují se s označením našeho překladu).

... (§ A) Jestliže někdo přijal od obchodníka peníze a (jestliže) obchodník je na něm vymáhal a on nemá nic k zaplacení, potom co odevzdal po opylení obchodníkovi svůj sad a řekl mu „vezmi si místo svých peněz všechny datle, které se urodí v mém sadu“, obchodník s tím nesmí souhlasit, (naopak) datle, které se v sadu urodí, majitel sadu si vezme sám a nahradí obchodníkovi (dlužné) peníze i s úrokem podle tabulky (dlužního úpisu). Zbývající datle, jež se urodí v ovocném sadu, si vezme majitel sadu. (§ B) Jestliže někdo chce postavit dům [a jestliže] jeho soused [...] (§ C) [...] za cenu [...] mu nedá; jestliže dá obilí, peníze nebo zboží za dům souseda, a dům, jež hodlal koupit, je spojen s konáním služby, ztratí vše, co dal, dům se vrátí k svému majiteli; jestliže tento dům není spojen s konáním služby, může jej koupit, za tento dům dá obilí, peníze nebo zboží. (§ D) Jestliže někdo po[stavil na] úhoru bez souhlasu [svého] souseda [dům], při[jde] o dům, [který postavil a vrátí úhor] je[ho majiteli]. (§ E) [Jestliže někdo pronajal svůj dům a] nájemník zapla[til] majiteli [domu]

celé roční nájemn^é, [jestliže] majitel domu řekl nájem[níkovi], aby se vystěhoval, třebaže dny jeho [nájmu] nebyly naplněny, majitel domu, poněv[ad]ž dal vystěhovat nájemní[ka] ze svého domu, třebaže dny [nájmu], [přijde o] peníze, jež mu nájem[ník] [zaplatil. (§ H) Jestliže někdo, jehož souseda dům se zbořil nebo jehož souseda pole zpustlo, [řekl] maji[teli z]bořeniště“ oprav zbořený dům, z tvého domu se lze ke mně vloupat“, [nebo řekl] majiteli zpustlého pole „obděluj své zpustlé pole, z tvého [zpustlého pole] se lze vloupat do mého domu“, a [jestliže] na to upozornil, ma[jitel z]bořeného domu nebo zpustlého pole dá mu náhrad[u za to, co bylo z jeho ma]jetku ztraceno kvůli zbořenému domu nebo kvůli zpustlému poli. (§ L) Jestliže ob[chodník] dal jako [úročnou] půjčku obilí, na 1 gur vezme jako úrok 100 qa obilí; jestliže dal jako půjčku peníze, na 1 šekel stříbra vezme jako úrok 1/6 šekelu a 6 zrněk. (§ M) Jestliže někdo, kdo se zadlužil, nemá peníze na za[placení], má však obilí, obchodník vezme jako svůj úrok obilí podle královské vyhlášky; jestliže vzal úrok [na]d 100 qa z 1 guru obilí [nebo] nad 1/6 šekeli a 6 zrněk z [1 šekelu] stříbra a přijal je, přijde o všechno, co dal jako půjčku. (§ N) Jestliže obchodník [dal] obilí nebo [peníze] jako úročnou půjčku a přijal úrok [...] z obilí [a] peněz a [...], obilí nebo peníze [...] ne[...]. (§ O) [Jestliže obchodník dal jako úročnou půjčku obilí nebo peníze a přijal úrok z obilí nebo z peněz,] neodečtl vše, co [přijal] v obilí nebo penězích, nenapsal novou tabulku nebo připočetl úrok ke kapitálu, tento obchodník vrátí dvojnásobek obilí, jež přijal. (§ P) Jestliže obchodník dal jako (úročnou) půjčku obilí nebo peníze a při poskytnutí půjčky dal stříbro v menší váze nebo obilí v menší míře, kdežto při příjmu [vrácené půjčky] přijal stříbro ve [velké] váze nebo obilí [ve velké míře, tento obchodník ztratí vše, co dal]. (§ Q) Jestliže [obchodník] dal jako (úročnou) půjčku [obilí nebo peníze] bez svědků nebo bez [smlou]vy, ztratí vše, co dal. (§ R) Jestliže někdo přijal od obchodníka obilí nebo peníze a nemá obilí nebo peníze na zaplacení, má však zboží, vše, co má ve svých rukách, dá svému obchodníku před svědky; kdykoliv je přinese, obchodník je neodmítne*, přijme je. (§ U) Jestliže někdo dal někomu peníze do společenství, budou se dělit před bohem

* Doslovně „nebude dělat potíže“ (tj. s přijetím).

rovným dílem o zisk i ztrátu, jež vznikne. (§ V)** Jestliže obchodník dal zmocněnci peníze na nákup a prodej a poslal jej na (obchodní) cestu, zmocněnec na cestě vynaloží peníze, jež mu byly svěřeny, (na obchodování), jestliže tam, kam přišel, se shledal se ziskem, výnos peněz, tak jak jej nabyt, si zapíše a vyúčtuje své (cestovní) dny a vyrovná (čistý zisk) svého obchodníka; (§ 101) jestliže se tam, kam přišel, neshledal se ziskem, zmocněnec vrátí obchodníkovi dvojnásobek peněz, jež si vzal. (§ 102) Jestliže obchodník dal zmocněnci bezúročně peníze a on tam, kam přišel, se setkal se ztrátou, vrátí obchodníkovi celou hotovost peněz. (§ 103) Jestliže, když konal svou cestu, jej nepřítel připravil o vše, co vezl, zmocněnec při bohu odpřísáhne a bude prost odpovědnosti. (§ 104) Jestliže obchodník dal zmocněnci k prodeji obilí, vlnu, olej nebo nějaké jiné zboží, zmocněnec si zapíše peníze a vyplatí obchodníkovi; zmocněnec si vezme tabulku opatřenou pečeti o penězích, které dává obchodníkovi; (§ 105) jestliže zmocněnec byl nedbalý a nevezl si tabulku opatřenou pečeti o penězích, jež dal obchodníkovi, peníze nezapsané na tabulce opatřené pečeti, nebudou vzaty v počet. (§ 106) Jestliže zmocněnec přijal peníze od obchodníka a popřel je svému obchodníkovi, tento obchodník při bohu a před svědky odpřísáhne, zmocněnce usvědčí, že přijal peníze, a zmocněnec vrátí obchodníkovi trojnásobek peněz, jež přijal. (§ 107) Jestliže obchodník dal zmocněnci úvěr, a zmocněnec vrátil svému obchodníkovi vše, co mu obchodník dal, obchodník popře vše, co mu zmocněnec dal (zpátky), tento zmocněnec odpřísáhne při bohu a před svědky, a obchodník, poněvadž popřel svému zmocněnci, dá vše, co přijal, zmocněnci šesteronásobně. (§ 108) Jestliže krčmářka nepřijala obilí k zaplacení piva, (avšak) přijala peníze podle velké váhy, nebo snížila množství piva ve vztahu k množství obilí, tuto krčmářku usvědčí a hodí do vody. (§ 109) Jestliže krčmářka, v jejímž domě se spolčovali podvratníci, a (jestliže) ona tyto podvratníky neuchopila a nepřivedla do pačice, bude tato krčmářka potrestána smrtí. (§ 110) Jestliže kněžka *naditum* nebo kněžka *ugbaltum/entum*, jež nebydlí v klášteře,

** Závěr § V je zachován již na zadní straně stély (I^r 1—7), kde text již bez porušení pokračuje §§ 101ns.

otevřela krěmu a vstoupila do krěmy pro pivo, tuto ženu upálí. (§ 111) Jestliže krěmářka dala na úvěr jeden soudek piva, vezme si v době žní 50 qa obilí. (§ 112) Jestliže někdo prodléval na (obchodní) cestě a dal někomu stříbro, zlato, (drahé) kamení nebo zboží, jež měl u sebe, aby mu je přepravil jako náklad, (jestliže) tento člověk nedodal vše, co (mu) bylo (odevzdáno) k přepravě tam, kam mělo být přepraveno, a dal (svěřené věci) stranou, majitel nákladu usvědčí tohoto člověka o čemkoliv, co mělo být přepraveno a co neodevzdal, a tento člověk odevzdá majiteli nákladu pětinasobek čehokoliv, co mu bylo dáno (k přepravě). (§ 113) Jestliže někdo má vůči někomu pohledávku pro obilí nebo peníze a bez (souhlasu) majitele obilí si vzal obilí ze špýcharu nebo z mlatu, tohoto člověka usvědčí, že vzal bez (souhlasu) majitele obilí ze špýcharu nebo z mlatu, a on vrátí všechno obilí, jež vzal, a ztratí vše, co dal (jako půjčku). (§ 114) Jestliže někdo nemá vůči někomu (pohledávku) pro obilí nebo peníze, avšak (přesto) si vzal rukojmí, zaplatí za každé rukojmí jednu třetinu miny stříbra (§ 115) Jestliže někdo má vůči někomu (pohledávku) pro obilí nebo peníze a vezme si rukojmí a rukojmí v domě svého věřitele zemře podle svého osudu (přirozeně), tento případ nezakládá žalovatelný nárok. (§ 116) Jestliže rukojmí zemře v domě svého věřitele na bití nebo týrání, majitel rukojmí usvědčí svého obchodníka (tj. věřitele); jestliže jde o syna plnoprávněho občana, usmrtí jeho syna; jestliže jde o otroka plnoprávněho občana, zaplatí jednu třetinu miny stříbra, mimo to ztratí vše, cokoliv dal (jako půjčku). (§ 117) Jestliže někoho svíral dluh a on prodal svou manželku, svého syna nebo svou dceru, nebo je dal jako rukojmí pro dluh, budou po tři roky pracovat v domě jejich kupce nebo jejich věřitele; ve čtvrtém roce bude uskutečněno jejich propuštění; (§ 118) jestliže byl dán v zástavu pro dluh otrok nebo otrokyně, (jestliže dlužník) nechá obchodníka (čekat), takže uplynula (lhůta), (pak) obchodník je může prodat; (otrok nebo otrokyně) nemůže být vymáhán zpět. (§ 119) Jestliže někoho svíral dluh a on prodal svou otrokyni, jež mu porodila děti, pán otrokyně naváží stříbro, které obchodník odvážil, a vykoupí svou otrokyni. (§ 120) Jestliže někdo uložil své obilí do domu někoho k uskladnění, a v sýpce nastal úbytek nebo majitel domu otevřel skladiště a vzal si obilí nebo zcela popřel, že obilí bylo uskladněno v jeho domě, majitel obilí

učiní při bohu oznámení o obilí; majitel domu dá obilí, které přijal (k uskladnění), dvojnásobkem. (§ 121) Jestliže někdo uložil obilí do domu někoho, dá ročně za jeden gur obilí 5 qa obilí jako skladné. (§ 122) Jestliže někdo hodlá dát někomu do úschovy stříbro, zlato nebo cokoli jiného, vše, co hodlá dát (do úschovy), ukáže svědkům, vyhotoví smlouvu a odevzdá do úschovy; (§ 123) jestliže někdo odevzdal do úschovy beze svědků a smlouvy, a poté tam, kam odevzdal, mu to popřou, tento případ nezakládá žalovatelný nárok. (§ 124) Jestliže někdo odevzdal někomu do úschovy stříbro, zlato nebo cokoli jiného před svědky, a pak mu to popřou, tohoto člověka usvědčí, a on vše, co popřel, odevzdá dvojnásobkem. (§ 125) Jestliže někdo odevzdal do úschovy svou věc, a tam, kde ji odevzdal, jeho věc se ztratila při vloupání do domu nebo probourání (zdi) spolu s věcí majitele domu, majitel domu, který byl nedbalý, nahradí majiteli (ztracené) věci vše, co mu bylo dáno v úschovu a čeho dopustil ztrátu; majitel domu bude pátrat po všem, co mu bylo ukradeno a odejme (to) zloději těchto věcí. (§ 126) Jestliže někdo, komu se jeho věc neztratila, prohlásil „moje věc se ztratila“, a (jestliže) u svého městského obvodu (*bābtum*) podal stížnost, jeho obvod jej před bohem usvědčí, že se jeho věc neztratila; tu on vrátí svému obvodu věc, které se domáhal, dvakrát. (§ 127) Jestliže někdo ukázal prstem po kněžce *ěntum/ugbattum* nebo po manželce plnoprávného občana, a neusvědčil ji, tohoto člověka před soudci zbijí a oholí polovinu jeho hlavy. (§ 128) Jestliže někdo si vzal manželku, avšak nevyhotovil (o tom) svou smlouvu, tato žena se nestane manželkou. (§ 129) Jestliže něčí manželka byla dopadena, když souložila s jiným mužem, sváží je a hodí do vody; jestliže pán manželky nechá svou manželku na živu, také král nechá na živu svého služebníka. (§ 130) Jestliže někdo zacpal ústa něčí manželce, jež (dosud) nepoznala muže a bydlela v domě svého otce, a vyspal se v jejím klíně, a dopadli jej, tento člověk bude potrestán smrtí; tato žena bude bez viny. (§ 131) Jestliže něčí manželku našel její manžel, avšak ona nebyla dopadena, když spala s jiným mužem, odpřísáhne (tato žena) při bohu a vrátí se do svého domu. (§ 132) Jestliže na něčí manželku bylo ukázáno prstem kvůli jinému muži, ona však nebyla s jiným mužem přistižena, když u něj spala, ponoří se kvůli svému muži do Řeky. (§ 133) Jestliže

někdo byl odveden jako (válečný) zajatec a v jeho domě je z čeho žít, jeho manželka bude udržovat jeho dům a dbát o sebe, nevstoupí do domu jiného muže; (jestliže) tato žena o sebe nedbala a jestliže vstoupila do domu jiného muže, tuto ženu usvědčí a hodí ji do vody. (§ 134) Jestliže někdo byl odveden jako (válečný) zajatec a v jeho domě není z čeho žít, jeho manželka může vstoupit do domu jiného muže; tato žena nemá viny. (§ 135) Jestliže někdo byl odveden jako (válečný) zajatec a v jeho domě není z čeho žít, (jestliže) jeho manželka před jeho návratem vstoupila do domu jiného muže a porodila (mu) děti, (jestliže) manžel se potom vrátil a dostal do své obce, tato žena se vrátí k svému manželu; děti půjdou (každé) za svým otcem. (§ 136) Jestliže někdo opustil svou obec a uprchl, a (jestliže) jeho žena po jeho odchodu vstoupila do domu jiného muže, jestliže se onen člověk vrátil a chtěl si opět vzít svou manželku, poněvadž opovrhl svou obcí a uprchl, manželka uprchlíka se nevrátí k svému manželu. (§ 137) Jestliže si někdo předsevzal vypudit kněžku *šugitum*, jež mu porodila děti, nebo kněžku *naditum*, jež mu obstarala děti, této ženě se vrátí věno a dá se jí polovina pole, zahrady a zařízení, a ona bude vychovávat své děti; až vychová své děti, ze všeho, co (jí) bylo dáno pro děti, dají pro ni podíl jako jednotlivému dědici a ona si bude moci vzít manžela svého srdce. (§ 138) Jestliže někdo chce vypudit svou první manželku, která mu neprodila děti, dá jí peníze ve výši obvěnění, mimoto jí vrátí věno, které přinesla z domu svého otce; a (poté) ji může vypudit; (§ 139) chybí-li obvěnění, dá jí jednu minu stříbra jako rozlučné; (§ 140) jestliže jde o muškéna, dá jí 1/3 miny stříbra. (§ 141) Jestliže manželka někoho, jež u něho v domě bydlí, si předsevzala, že odejde, a (jestliže) hospodář pro svou kapsu, promrhává rodinný majetek, uráží svého manžela, usvědčí ji; a jestliže se její manžel vyslovil pro její vypuzení, vypudí ji; na její cestu a na její rozlučné nebude jí nic dáno; jestliže se její manžel vyslovil, že ji nevypudí, vezme si jinou ženu (jako manželku); ona (první) žena bude v domě svého manžela pobývat jako otrokyně. (§ 142) Jestliže žena pojala nenávisť k svému manželu a řekla mu „nebudeš mě objímat“, její případ bude prozkoumán v jejím městském obvodu; tu, dbá-li o svou počestnost a je-li bez chyby, (jestliže) však její manžel odchází (z domu) a velmi ji ponižuje, tato žena nemá viny; vezme si

své věno a odejde do domu svého otce; (§ 143) jestliže nedbá o svou počestnost a ochází (z domu), promrhává rodinný majetek, uráží svého manžela, tuto ženu hodí do vody. (§ 144) Jestliže někdo si vzal (za manželku) kněžku *naditum* a tato kněžka *naditum* dala svému manželu otrokyni a obstarala mu děti, (jestliže) tento člověk si předsevzal vzít si (za manželku) kněžku *šugitum*, tomuto člověku se to nedovolí; nevezme si kněžku *šugitum* (za manželku). (§ 145) Jestliže někdo si vzal (za manželku) kněžku *naditum* a ona mu neobstarala děti, a (jestliže) si předsevzal, vzít si (za manželku) kněžku *šugitum*, tento člověk si vezme (za manželku) kněžku *šugitum*, nechá ji vstoupit do svého domu; tato kněžka *šugitum* sebe nebude klást na rovno s kněžkou *naditum*. (§ 146) Jestliže někdo si vzal (za manželku) kněžku *naditum* a ona dala svému manželu otrokyni a (otrokyně) porodila děti, poté se otrokyně kladla na rovno se svou paní, poněvadž porodila děti, její paní ji neprodá; vtiskne jí otrockou značku a přičte mezi otroky; (§ 147) Jestliže neprodila děti, její paní ji může prodat. (§ 148) Jestliže někdo si vzal manželku a (jestliže) se jí zmocnila nemoc *la'bum*, (jestliže) si předsevzal vzít si jinou (manželku), může si ji vzít; svou manželku, jíž se zmocnila nemoc *la'bum*, nevypudí; v domě, který postavil, bude pobývat; pokud bude žít, bude jí poskytovat výživu; (§ 149) jestliže tato žena nesouhlasila s bydlením v domě svého manžela, nahradí jí její věno, které přinesla z domu svého otce, a odejde. (§ 150) Jestliže někdo daroval své manželce pole, zahradu, dům nebo zařízení, (jestliže) jí vyhotovil tabulku s pečeti, po smrti jejího manžela její děti nevnesou proti ní nároky; matka dá své dědictví dítěti, jež má v oblibě, nemusí je dát jinému. (§ 151) Jestliže žena, jež bydlí v domě někoho, zavázala svého manžela k vyhotovení tabulky, aby věřitelé jejího manžela se jí nezmocnili, jestliže na tomto člověku (manželu) vázl dluh [z doby], než si vzal tuto ženu (za manželku), jeho věřitelé se jeho manželky nezmocní; a jestliže na ženě vázl dluh (z doby), než vešla do domu někoho, její věřitelé se nezmocní jejího manžela; (§ 152) jestliže poté, co tato žena vešla do domu někoho, uvázl na nich dluh, vyrovnají oba dva (pohledávku) obchodníka. (§ 153) Jestliže něčí manželka dala usmrtit svého manžela kvůli jinému muži, tuto ženu narazí na kůl. (§ 154) Jestliže někdo měl styk se svou dcerou, tohoto člověka vyloučí

z obce. (§ 155) Jestliže někdo vybral pro svého syna nevěstu a syn s ní měl styk, on sám se poté vyspal v jejím klíně a dopadli jej, tohoto muže sváží a hodí do vody; (§ 156) jestliže někdo vybral pro svého syna nevěstu a syn s ní neměl styk, avšak on sám se vyspal v jejím klíně, zaplatí jí půl miny stříbra a nadto jí nahradí vše, co si přinesla z otcovského domu a muž jejího srdce si ji může vzít (za manželku). (§ 157) Jestliže někdo se po (smrti) svého otce vyspal v klíně své matky, upálí je oba. (§ 158) Jestliže někdo po (smrti) svého otce byl dopaden v klíně své nevlastní matky, jež porodila děti, tohoto člověka vypudí z otcovského domu. (§ 159) Jestliže někdo, kdo dal přinést do domu svého tchána zasnubní dar, dal obvěnění, (poté) se dal obrátit k jiné ženě a řekl svému tchánovi „nevezmu si tvou dceru“, otec dcery podrží vše, co mu bylo přineseno; (§ 160) jestliže někdo dal přinést do domu svého tchána zasnubní dar, dal obvěnění a otec dcery řekl „nedám ti dceru“, (otec dcery) vrátí dvojnásobek všeho, co mu bylo přineseno; (§ 161) jestliže někdo dal přinést do domu tchána zasnubní dar, dal obvěnění a jeho druh jej pomluvil, jeho tchán řekl (nastávajícímu) pánovi manželky „nevezmeš si mou dceru“, vrátí dvojnásobek všeho, co mu bylo přineseno; také jeho druh si nevezme jeho manželku. (§ 162) Jestliže někdo si vzal manželku, (ta) mu porodila děti, poté tato žena odešla za osudem, její otec se nebude domáhat věna, její věno patří jejím dětem; (§ 163) jestliže někdo si vzal manželku, (ta) mu neopatřila děti, (jestliže) tato žena odešla za osudem, jestliže obvěnění, které tento člověk přinesl do domu svého tchána, jeho tchán mu vrátil, její manžel se nebude domáhat věna této ženy; její věno patří domu jejího otce; (§ 164) jestliže jeho tchán mu nevrátil obvěnění, odečte od jejího věna celé obvěnění a vrátí její věno domu jejího otce. (§ 165) Jestliže někdo svému (synu) dědici, v němž se jeho oku zalíbilo, daroval pole, zahradu a dům, vyhotovil pro něj tabulku, opatřenou pečeti, poté otec odejde za osudem, když se bratří dělí, dar, který mu otec dal, si vezme, a nadto si rovnoměrně rozdělí majetek otcovského domu. (§ 166) Jestliže někdo vybral manželky synům, které měl, (avšak) nedospělému synu manželku nevybral, poté, co otec odešel za osudem, když se bratří dělí, přidají z pozůstalosti otcovského domu svému nedospělému bratru, který si ještě nevezal manželku, nad jeho podíl peníze na obvěnění a zařídí

mu, aby si vzal manželku. (§ 167) Jestliže někdo si vzal manželku a ona mu porodila děti, (jestliže) tato žena odešla za osudem, po ní si vzal jinou ženu a ta mu porodila děti, když poté otec odejde za osudem, děti si nedělí (pozůstalost) podle svých matek; (každé) si vezme věno po své matce a majetek otcovského domu si rozdělí rovnoměrně. (§ 168) Jestliže někdo si předsevzal vypudit svého syna, řekl před soudem „vypudím svého syna“; soudci přezkoumají jeho případ; a jestliže syn se nedopustil těžkého provinění, jež vede k vypuzení, otec svého syna nevypudí; (§ 169) jestliže se dopustil vůči otci těžkého provinění, po prvé se mu odpustí; jestliže se dopustil těžkého provinění po druhé, otec může svého syna vypudit z dědictví. (§ 170) Jestliže někdo, jehož rovnorodá manželka (mu) porodila děti a jehož otrokyně (mu) porodila děti, (jestliže) otec za svého života řekl dětem, jež mu porodila otrokyně „(jste) moje děti“ (a) přičtl je k dětem rovnorodé manželky, poté, když otec odejde za osudem, děti rovnorodé manželky a děti otrokyně se rozdělí rovným dílem o majetek otcovského domu; dědic, syn rovnorodé manželky, si vybere mezi podíly a vezme si (díl); (§ 171) jestliže však otec neřekl za svého života dětem, jež mu porodila otrokyně „(jste) moje děti“, poté, když otec odejde za osudem, děti otrokyně se nedělí s dětmi rovnorodé manželky o majetek otcovského domu; bude provedeno osvobození otrokyně a jejích dětí; děti rovnorodé manželky nebudou uplatňovat nároky vůči dětem otrokyně kvůli otroctví; rovnorodá manželka si vezme věno a svatební dar, jež jí její manžel dal a připsal na tabulce, a bude pobývat v příbytku svého manžela; po dobu (svého) života má požívací právo; nebude moci jej prodat; její pozůstalost (patří) jejím dětem; (§ 172) jestliže její manžel jí nedal svatební dar, vyplatí se jí věno a z majetku svého manžela si vezme podíl jako jednotlivý dědic; jestliže její děti s ní špatně nakládají, aby ji vyhnaly z domu, soudci vyšetří její případ a dětem uloží trest; tato žena neopustí dům svého manžela; jestliže se tato žena rozhodne, že odejde, nechá svým dětem svatební dar, jež jí dal její manžel, vezme si věno svého otcovského domu; manžel jejího srdce si ji může vzít; (§ 173) jestliže tato žena tam, kam vstoupila, porodila svému druhému manželu děti, poté tato žena zemřela, její věno si rozdělí její dřívější i pozdější děti; (§ 174) jestliže svému pozdějšímu manželu neprodila děti, její věno si

vezmou děti jejího dřívějšího manžela. (§ 175) Jestliže otrok paláce nebo otrok muškéna si vzal (za manželku) dceru plnoprávního občana a ona porodila děti, pán otroka nebude mít nároky na děti plnoprávního občana kvůli otroctví; (§ 176) jestliže však otrok paláce nebo otrok muškéna si vzal (za manželku) dceru plnoprávního občana a ona, poté co si ji vzal, vstoupila do domu otroka paláce nebo otroka muškéna s věnem z domu svého otce, poté co společně žili, založili si dům a nabyli zařízení, poté otrok paláce nebo otrok muškéna odešel za osudem, dcera plnoprávního občana si vezme věno; všechno, čeho její manžel a ona nabyli poté, co společně žili, rozdělí na dva díly, polovinu si vezme pán otroka, polovinu si vezme dcera plnoprávního občana pro své děti; jestliže dcera plnoprávního občana neměla věna, vše, čeho její manžel a ona, poté co společně žili, nabyli, rozdělí na dva díly, polovinu si vezme pán otroka, polovinu si vezme dcera plnoprávního občana pro své děti. (§ 177) Jestliže vdova, jejíž děti jsou nedospělé, si předsevzala, že vstoupí do domu jiného (muže), bez (svolení) soudců nesmí vstoupit; když bude chtít vstoupit do domu jiného (muže), soudci zřídí soupis majetku jejího dřívějšího manžela a svěří majetek jejího dřívějšího manžela jejímu pozdějšímu manželu a této ženě; také dají jim vyhotovit tabulku; oni budou pečovat o majetek a vychovají nedospělé děti; nemohou prodat zařízení; kupec, jenž koupí zařízení vdovy, přijde o peníze, majetek se vrátí jeho pánu. (§ 178) Jestliže kněžka *ēntum/ugbabtum*, kněžka *nađitum* nebo kněžka *zikrum*, jíž její otec daroval věno, napsal (o tom) tabulku, na tabulce, kterou jí napsal, jí nenapsal, že může dát svou pozůstalost, kam jí libo, a nevyhradil jí plné (rozhodování) podle jejího srdce, potom co otec odejde za osudem, její bratři si vezmou její pole a její zahradu, a dají jí úměrně k výši jejího podílu potravin, olej a oděv a uspokojí její srdce; jestliže (však) její bratři jí nedají úměrně k jejímu podílu potravin, olej a oděv, dá pole a zahradu pachtýři, který jí bude vhod, a její pachtýř jí bude živit; po dobu života bude požívat pole, zahrady a všeho, co jí dal její otec; nic nemůže prodat; (ani) jiného neustanoví dědicem; její pozůstalost je jejich bratří. (§ 179) Jestliže kněžka *ēntum/ugbabtum*, kněžka *nađitum* nebo kněžka *zikrum*, jíž její otec daroval věno, napsal (o tom) tabulku s pečeti, na tabulce, kterou pro ni napsal, napsal jí, že může dát svou

pozůstalost, komu jí libo a vyhradil jí plné (rozhodování) podle jejího srdce; poté, co otec odejde za osudem, může dát pozůstalost, kam jí libo; její bratři neuplatní k ní právní nárok. (§ 180) Jestliže otec nedaroval věno své dceři, klášterní kněžce *naditum* nebo kněžce *zikrum*, poté co odejde otec za osudem, dělí se (dcera) o majetek otcovského domu jako jednotlivý dědic a po dobu života (jej) bude užívat; její pozůstalost patří jejím bratrům. (§ 181) Jestliže otec zasvětil bohu (svou dceru jako kněžku) *naditum*, *gadištum* nebo *kulmašitum* a nedaroval jí věno, poté, co otec odejde za osudem, dělí se (dcera) o majetek otcovského domu jednou třetinou svého dědického podílu a po dobu života (jej) bude užívat; její pozůstalost patří jejím bratrům. (§ 182) Jestliže otec nedaroval věno své dceři, kněžce *naditum* boha Marduka v Babylóně a nevyhotovil jí tabulku s pečeti, poté, co otec odejde za osudem, dělí se do majetku otcovského domu jednou třetinou svého dědického podílu; nebude konat službu (na něm váznoucí); kněžka *naditum* boha Marduka dá svou pozůstalost, kam jí libo. (§ 183) Jestliže otec daroval věno své dceři *šugitum*, dal jí manželovi, vyhotovil tabulku s pečeti, poté, co odejde za osudem, nedělí se do majetku otcovského domu; (§ 184) jestliže někdo nedaroval věno své dceři *šugitum*, nedal jí manželovi, poté, co otec odejde za osudem, její bratři úměrně k rozsahu otcovského majetku, darují jí věno a dají manželovi. (§ 185) Jestliže někdo si vzal jako syna nemluvně od jeho zrození* a vychoval jej, tento osvojenec nemůže být vymáhán zpět. (§ 186) Jestliže někdo si vzal za syna nedospělce a poté, co si jej vzal, tento vypátrá svého otce a svou matku, tento osvojenec se vrátí do domu svého otce; (§ 187) syn palácového zaměstnance *girseqqūa* nebo syn kněžky *zikrum* nemohou být vymáhání zpět. (§ 188) Jestliže řemeslník si vzal dítě k vychování a vyučil je svému řemeslu, nemůže být vymáháno zpět; (§ 189) jestliže je nevyučil svému řemeslu, tento osvojenec se vrátí do svého otcovského domu. (§ 190) Jestliže někdo nepřipočtl ke svým dětem nedospělce, kterého si vzal za syna a vychoval jej, tento osvojenec se vrátí do domu svého otce. (§ 191) Jestliže někdo si vzal nedospělce

* Doslovně „v jeho vodě“ (tj. plodové); srv. Finet, l. c. 107 (s další literaturou). Nyní Szlechter, l. c. 144: „les eaux amniotiques“.

za syna a vychoval jej, poté si založil rodinu, měl své děti a předsevzal si vypudit osvojence, toto dítě neodejde s prázdnou; otec, který je vychoval, dá mu ze svého zařízení třetinu dědického podílu a (dítě) odejde; z pole, zahrady a domu nemusí mu dát nic. (§ 192) Jestliže syn palácového zaměstnance *girseqqūa* nebo syn kněžky *zikrum* řekl svému pěstounu nebo své pěstounce „nejsi mým otcem, nejsi mou matkou“, urážnou mu jazyk; (§ 193) jestliže syn palácového zaměstnance *girseqqūa* nebo kněžky *zikrum* vypátral dům svého otce a pohrdl svým pěstounem nebo svou pěstounkou a vrátil se do domu svého otce, vyloupnou mu oko. (§ 194) Jestliže někdo dal své dítě kojné a toto dítě zemřelo v rukou kojné, (jestliže) kojná bez vědomí otce a jeho matky si přiložila (k prsu) jiné dítě, bude usvědčena, a protože si přiložila (k prsu) jiné dítě, urážnou jí prs. (§ 195) Jestliže dítě udeřilo svého otce, utnou mu ruku. (§ 196) Jestliže plnoprávní občan vyrazil oko plnoprávnímu občanu, vyrazí mu oko; (§ 197) jestliže zlomil kost plnoprávního občana, zlomí mu kost; (§ 198) jestliže vyrazil oko muškénovi nebo zlomil kost muškéna, zaplatí jednu minu stříbra; (§ 199) jestliže vyrazil oko otroku někoho nebo zlomil kost otroka někoho, zaplatí polovinu jeho kupní ceny. (§ 200) Jestliže plnoprávní občan vyrazil zub plnoprávního občana, sobě rovného, vyrazí mu zub; (§ 201) jestliže vyrazil zub muškéna, zaplatí třetinu miny stříbra. (§ 202) Jestliže plnoprávní občan udeřil ve tvář plnoprávního občana, jenž je výše postaven než on, bude před shromážděním potrestán šedesáti ranami volskou oháňkou; (§ 203) jestliže plnoprávní občan udeřil ve tvář plnoprávního občana, jenž je mu roven, zaplatí 1 minu stříbra; (§ 204) jestliže muškén udeřil ve tvář muškéna, zaplatí deset šekelů stříbra; (§ 205) jestliže něčí otrok udeřil ve tvář plnoprávního občana, urážnou mu ucho. (§ 206) Jestliže plnoprávní občan udeřil plnoprávního občana v šarvátce a způsobil mu zranění, tento plnoprávní občan odpřisáhne „neudeřil jsem jej úmyslně“, a vyrovná (účet) lékaře; (§ 207) jestliže na jeho rány zemře, a jestliže jde o někoho z plnoprávných občanů, odpřisáhne (a) zaplatí půl miny stříbra; (§ 208) jestliže jde o někoho z muškénů, zaplatí třetinu miny stříbra. (§ 209) Jestliže plnoprávní občan udeřil deuru plnoprávního občana a způsobil, že potratila plod, zaplatí deset šekelů stříbra za její plod; (§ 210) jestliže tato žena

zemřela, usmrtí jeho dceru; (§ 211) jestliže způsobil, že dcera muškéna potratila pro bití svůj plod, zaplatí pět šekelů stříbra; (§ 212) jestliže tato žena zemřela, zaplatí půl miny stříbra; (§ 213) jestliže udeřil něčí otrokyni a způsobil, že potratila svůj plod, zaplatí dva šekely stříbra; (§ 214) jestliže tato žena zemřela, zaplatí třetinu miny stříbra. (§ 215) Jestliže lékař provedl na plnoprávném občanu bronzovým nožem těžkou operaci a plnoprávného občana vyléčil, nebo bronzovým nožem otevřel oboční nádor plnoprávného občana a vyléčil oko plnoprávného občana, vezme deset šekelů stříbra (jako honorář); (§ 216) jestliže jde o syna (příslušníka) vrstvy muškénů, vezme pět šekelů stříbra (jako honorář); (§ 217) jestliže je to otrok plnoprávného občana, zaplatí pán otroka lékaři dva šekely stříbra. (§ 218) Jestliže lékař provedl na plnoprávném občanu bronzovým nožem těžkou operaci a způsobil smrt plnoprávného občana, nebo bronzovým nožem otevřel oboční nádor plnoprávného občana a zničil (při tom) oko plnoprávného občana, useknou mu ruku; (§ 219) jestliže lékař provedl na otroku muškéna bronzovým nožem těžkou operaci a způsobil jeho smrt, nahradí otroka za otroka; (§ 220) jestliže otevřel bronzovým nožem jeho oboční nádor a zničil jeho oko, zaplatí polovinu peněz jeho kupní ceny. (§ 221) Jestliže lékař vyléčil zlomenou kost plnoprávného občana nebo vyléčil bolavý sval, pán rány* (nemocný) zaplatí lékaři pět šekelů stříbra; (§ 222) jestliže jde o někoho z muškénů, zaplatí tři šekely stříbra; (§ 223) jestliže je to otrok plnoprávného občana, zaplatí pán otroka dva šekely stříbra. (§ 224) Jestliže dobytčí nebo oslí lékař provedl na dobytčeti nebo na oslu těžkou operaci a vyléčil (je), vlastník dobytčete nebo osla dá lékaři jako jeho mzdu šestinu tržebné ceny (zvířete); (§ 225) jestliže provedl těžkou operaci na dobytčeti nebo oslu a způsobil jejich skon, dá vlastníku dobytčete nebo osla pětinu jejich ceny. (§ 226) Jestliže holič bez (souhlasu) pána otroka vyholil otrockou značku otroka, který není jeho, utnou ruku tohoto holiče. (§ 227) Jestliže někdo přiměl lstí holiče a on vyholil otrockou značku otroka, který není jeho (tj. podvodného objednatele), tohoto člověka potrestají smrtí a v jeho dveřích pověsí; holič odpřisáhne „nevyholil jsem jej vědomě“ a bude prost viny. (§ 228) Jestliže

* *bēl simmim* (CH XIX⁶).

stavitel domu postavil pro někoho dům a vybavil jej (k užívání), dá mu dva šekely stříbra za jeden sar plochy domu jako odměnu. (§ 229) Jestliže stavitel postavil pro někoho dům, svou práci však neprovedl pevně a dům, který postavil, se zřítíl, a (jestliže) způsobil smrt majitele domu, tento stavitel bude potrestán smrtí; (§ 230) jestliže stavitel způsobil smrt dítěte majitele domu, usmrtí dítě tohoto stavitele domu; (§ 231) jestliže způsobil smrt otroka majitele domu, dá majiteli domu otroka za otroka; (§ 232) jestliže zničil věci (v domě), cokoliv zničil, nahradí, a poněvadž dům, který postavil, nezbudoval pevně, a dům se (proto) zřítíl, postaví dům, který se zřítíl, (znovu) na vlastní náklad. (§ 233) Jestliže stavitel postavil pro někoho dům, neprovedl však svou práci náležitě a zdivo zchátralo, tento stavitel opraví toto zdivo na vlastní náklad. (§ 234) Jestliže loďař vytmelil pro někoho loď o nosnosti šedesáti gurů, dá mu (majitel lodi) jako odměnu dva šekely stříbra. (§ 235) Jestliže loďař vytmelil pro někoho loď, avšak svou práci neprovedl náležitě a tato loď (ještě) v témže roce dostane trhlinu* (a) utrpí škodu, (loďař) tuto loď rozebere a na vlastní náklad opět pevně postaví a pevně postavenou dá majiteli lodi. (§ 236) Jestliže někdo dal loďaři v nájem svou loď a loďař byl nedbalý a nechal loď potopit nebo ji nechal zničit, loďař nahradí loď majiteli lodi. (§ 237) Jestliže někdo najal loďaře a loď, a naložil ji obilím, vlnou, olejem, datlemi nebo jakýmkoliv zbožím, (jestliže) tento loďař byl nedbalý a zničil její náklad, loďař nahradí loď, již nechal potopit, a cokoliv z jejího nákladu, čeho dopustil ztrátu. (§ 238) Jestliže loďař nechal potopit něčí loď, ale dal ji znovu vyzdvihnout, dá polovinu její ceny ve stříbře. (§ 239) Jestliže někdo [si najal] loďaře, dá mu za rok šest gurů obilí (jako mzdu). (§ 240) Jestliže [loď] plující proti proudu narazila a potopila loď plující po proudu, majitel lodi, jehož loď byla potopena, ohlásí přísežně zboží, které bylo na jeho lodi ztraceno, a loďař plující proti proudu, jenž způsobil potopení lodi plující po proudu, mu nahradí loď a všechny jeho ztracené věci. (§ 241) Jestliže si někdo vzal jako zástavu (bezdůvodně) dobytče, zaplatí třetinu miny stříbra. (§ 242 + § 243) Jestliže si někdo najal (dobytče) na rok, nájemné za zadní dobytče (= tažné),

* tj. „položí se“ na bok, srv. CAD § 4 b.

čtyři gury obilí, (a) nájemné za přední dobytče, tři gury obilí, dá jeho majiteli. (§ 244) Jestliže někdo si najal dobytče nebo osla a v otevřené krajině je usmrtil lev, připadá to k tíži jejich majitele. (§ 245) Jestliže někdo si najal dobytče a nechal je zahynout z nedbalosti nebo pod ranami, nahradí majiteli dobytčete dobytče za dobytče; (§ 246) jestliže někdo si najal dobytče a zlomil mu jeho nohu nebo prodřel krční šlachy, nahradí majiteli dobytčete dobytče za dobytče; (§ 247) jestliže někdo si najal dobytče a vyrazil mu oko, dá majiteli dobytčete polovinu jeho kupní ceny ve stříbře; (§ 248) jestliže někdo si najal dobytče a zlomil mu roh, přeřízl mu ocas nebo poškodil hřbet, zaplatí pětinu jeho kupní ceny ve stříbře. (§ 249) Jestliže někdo si najal dobytče a bůh je udeřil (zašlo na vyšší moc), člověk, který si najal dobytče, odpřisáhne při bohu a bude prost viny. (§ 250) Jestliže dobytče při své cestě po ulici někoho potrkalo a způsobilo mu smrt, tento případ nezakládá žalovatelný nárok; (§ 251) jestliže něčí dobytče má ve zvyku nabírat na roh a (jestliže) městský obvod jej (tj. majitele) dal uvědomit, že (dobytče) má ve zvyku nabírat na rohy, avšak on (tj. majitel) jeho roh nezajistil a své dobytče neohlídal, a (jestliže) toto dobytče nabralo na rohy dítě plnoleté osoby a způsobilo jeho smrt, zaplatí polovinu miny stříbra; (§ 252) jestliže je to něčí otrok, zaplatí třetinu miny stříbra. (§ 253) Jestliže někdo si najal někoho, aby pečoval o jeho pole a svěřil mu osivo a dal mu na starost brav (a) zavázal jej smluvně k obdělávání pole, jestliže tento člověk zpronevěřil zrní nebo krmení a (toto) bylo zadrženo v jeho ruce, uříznou mu jeho ruku; (§ 254) jestliže zpronevěřil zrní a nechal zeslábnout brav, nahradí dvojnásobek obilí, jež si vzal; (§ 255) jestliže dal něčí brav za mzdu nebo zpronevěřil obilí a na poli nic nevypěstoval, tohoto člověka usvědčí a (on) ve žních naměří na jeden bur (polní plochy) šedesát gurů obilí; (§ 256) jestliže nebyl schopen splnit svůj závazek, na tomto poli jej usmýkají dobytčím. (§ 257) Jestliže někdo si najal oráče, dá mu za jeden rok osm gurů obilí. (§ 258) Jestliže někdo si najal poháněče dobytka, dá mu za jeden rok šest gurů obilí. (§ 259) Jestliže někdo ukradl v občině pluh, zaplatí majiteli pluhu pět šekelů stříbra; (§ 260) jestliže ukradl sečí pluh nebo brány, zaplatí tři šekely stříbra. (§ 261) Jestliže někdo si najal hlídače, aby pásal brav nebo skot, dá mu za jeden rok osm gurů obilí. (§ 262) Jestliže někdo dobytče nebo

ovci k . . . *; (§ 263) jestliže nechal zahynout dobytče nebo ovci, které mu byly svěřeny, nahradí jejich majiteli dobytče za dobytče, ovci za ovci. (§ 264) Jestliže pastýř, jemuž byl svěřen (k pastvě) brav nebo skot, přijal mzdu v plné výši a jeho srdce bylo uspokojeno, (potom) zmenšil počet bravu nebo skotu, zmenšil přírůstek, dá přírůstek a výtěžek podle znění smlouvy. (§ 265) Jestliže pastýř, jemuž byl svěřen k pastvě brav nebo skot, se dopustil nepoctivosti, vyměnil známku majitele a prodal jej, usvědčí ho, on poté nahradí jeho majiteli desetinásobek toho, co zpronevěřil na bravu nebo skotu. (§ 266) Jestliže se v ohradě projevil zásah boha nebo lev usmrtil dobytče, pastýř se očistí přísahou před bohem a škodu v ohradě ponese pouze majitel ohrady. (§ 267) Jestliže pastýř byl nedbalý a dopustil, že se v ohradě rozšířila prašivina, pastýř ponese sám škodu z prašiviny, kterou nechal v ohradě rozšířit; nahradí brav i skot a dá [je] jejich majiteli. (§ 268) Jestliže někdo si najal dobytče k vyšlapávání obilí, jeho nájemné (bude) dvacet qa obilí; (§ 269) jestliže někdo si najal osla k vyšlapávání obilí, jeho nájemné (bude) deset qa obilí; (§ 270) jestliže někdo si najal kozlíka k vyšlapávání obilí, jeho nájemné (bude) jeden qa obilí. (§ 271) Jestliže někdo si najal dobytčata, vůz a vozku k němu, za den dá stoosmdesát qa obilí; (§ 272) jestliže někdo si najal pouze vůz, dá za den čtyřicet qa obilí. (§ 273) Jestliže někdo si najal nádeníka, od počátku roku do pátého měsíce dá mu denně šest zrněk stříbra, od šestého měsíce do konce roku dá mu denně pět zrněk stříbra. (§ 274) Jestliže někdo si najímá řemeslníka, jako mzdu [. . .] pět zrněk stříbra, jako mzdu [zpracovatele cihel [?] pět [zrněk stří]bra, [jako mzdu z]pracovatele plátna [?] [x zrněk] stříbra, [jako mzdu z]pracovatele pečetiček [?] [x zrněk stří]bra, [jako mzdu z]pracovatele kamene [?] [x zrněk stří]bra, [jako mzdu z]pracovatele kovu [?] [x zrněk stří]bra, [jako mzdu z]pracovatele dřeva [?] pět [?] zrněk stříbra, jako mzdu zpracovatele kůže [x] zrněk stříbra, [jako m]zdu zpracovatele rákosu [x] zrněk stříbra, [jako mzdu z]edníka [x] zrněk stříbra [za] jeden [den d]á. (§ 275) Jestliže někdo si najal loď plující po proudu, její denní nájemné jsou tři zrnka stříbra; (§ 276) jestliže někdo si najal loď plující proti proudu, její denní nájemné

* Na stéle je zničeno téměř 7 řádek textu.

jsou dva a půl zrnka stříbra. (§ 277) Jestliže někdo si najal loď o nosnosti šedesáti gurů, dá za její nájemné na jeden den 1/6 (šekelu) stříbra. (§ 278) Jestliže někdo koupil otroka (nebo) otrokyni a od jeho (koupě) není ještě plný měsíc a objevila se u něho padoucnice, vrátí (jej) prodávateli a kupec si vezme peníze, které zaplatil. (§ 279) Jestliže někdo koupil otroka (nebo) otrokyni a došlo k (jejich soudnímu) vymáhání, jeho prodávatel bude odpovězen za vymáhání. (§ 280) Jestliže někdo koupil v nepřátelské zemi otroka (nebo) otrokyni od někoho, když se pak vrátil do vlastní země a (bývalý) pán otroka nebo otrokyně poznal svého otroka nebo otrokyni, jestliže tento otrok nebo otrokyně jsou dětmi (tj. příslušníky) země, bude jejich osvobození uskutečněno bez jakékoliv úplaty; (§ 281) jestliže jsou dětmi (tj. příslušníky) jiné země, kupec před bohem udá peněz, který zaplatil, a (bývalý) pán otroka nebo otrokyně dá obchodníku peněz, který zaplatil, a vykoupí svého otroka nebo otrokyni. (§ 282) Jestliže otrok řekl pánovi „nejsi mým pánem“, jeho pán jej usvědčí, že je jeho otrokem, a utne mu ucho.

EPILOG (XXIV^r 1—XXVIII^r 91): Nálezy spravedlnosti, které Chammurapi, král mocný, pevně stanovil a (jimiž) pro zemi opatřil správný chod a dobré vedení.

Chammurapi, král dokonalý, (jsem) já! K černohlavcům, jež mi daroval Enlil, nad nimiž Marduk mi svěřil pastýřství, nebyl jsem nevšímavým, nesložil jsem ruce v klín, vyhledával jsem pro ně pokojná sídliště, vážné tísně jsem odvracel, světlu jsem dal nad nimi vzejít.

Silnou zbraní, kterou mi Zababa a Ištar svěřili, rozhledem, který mi Ea dal údělem, mocí, již mi přiznal Marduk, vyhladil jsem nepřátele nahoře i dole, vzpoury jsem uhasil pro blahobyt země. Dal jsem obyvatelům sídliště pobývat v žírnosti, nedopustil jsem, aby je někdo děsil.

Velicí bohové mě povolali — a pastýřem, jenž přináší spásu, jehož žezlo je přímé, (jsem) já. Můj blahodárny stín se rozprostírá nad mým městem, na svém klíně chovám obyvatele Sumeru i Akkadu, s pomocí mé božské Příznivkyně se jim vedlo dobře, vládl jsem jim v míru, svou prozíravostí jsem je chránil.

Aby silný neubližoval slabému, aby sirotě a vdově se dostalo práva, aby v Babylóně — městě, jehož téměř vyzdvihli Anum a Enlil, v Esagile — chrámu, jehož základy jsou zajištěny jako nebesa a země, se soudilo podle práva země, aby se rozhodovalo podle rozhodnutí země, aby se dostalo ukřivděnému práva, vryl jsem svá vzácná slova na svou stělu a postavil před svou sochu „Krále spravedlnosti“.

Já — král, který má převahu mezi králi, moje slova jsou vybraná, moje síla nemá sobě rovné. Na rozkaz Šamaše, velikého soudce nebes i země, nechť moje spravedlnost zazáří na zemi! Na slovo Marduka, mého pána, nechť moje vryté dílo nenajde nikoho, kdo by je zneuctil! V Esagile, (chrámu), jež zbožňuji, nechť moje jméno je v dobrém vyslovováno na věky!

Ukřivděný, jenž se dostal do sporu, nechť přijde před mou sochu „Krále spravedlnosti“, nechť si dá přečíst slova vrytá na mé stěle, nechť vyslechne má vzácná slova, nechť moje stěla osvětlí mu jeho případ, nechť najde rozhodnutí, nechť dá svému srdci oddechnout, nechť řekne „Chammurapi, zajisté, pán, jenž jako vlastní otec jest k lidem, jemuž záleželo na slovu Mardukově, jeho pána, pro Marduka zajistil vítězství nahoře i dole, potěšil srdce Marduka, svého pána, provždy zajistil blahobyť lidu a zemi po právu vládl“, nechť z plna srdce vzdává mně díky před Mardukem, mým pánem, a Sarpanitou, mou paní! Nechť božský ochránce, nechť božská ochránkyně, nechť bozi vstupující do Esagily, nechť božská Cihla Esagily, denně před Mardukem, mým pánem, a Sarpanitou, mou paní, pronášejí dobrořečení!

Nechť v příštích dnech, ve všech dobách, král, který bude v zemi, uchrání výroky spravedlnosti, vryté na mou stělu, nechť nemění právo země, které jsem dal, rozhodnutí země, která jsem stanovil, nechť nenarušuje mé vryté nápisy!

Jestliže je tento člověk rozumný a dokáže spravedlivě vládnout své zemi, nechť dbá slov, jež jsem vryl na svou stělu! Nechť tato stěla ukáže mu správnou cestu: právo země, jež jsem vyhlásil, rozhodnutí země, jež jsem vydal; nechť své černohlavce vede ve spravedlnosti, nechť pro ně vyhlásí právo, nechť vydá pro ně rozhodnutí, nechť ze své země vymytí zločince a zvrhlíky, nechť svému lidu zajistí blahobyť!

Já — Chammurapi, král spravedlnosti, jemuž Šamaš daroval právní řád! Má slova jsou vybraná, moje činy nemají sobě rovné, jen pro nerozumného jsou prázdná, avšak pro moudrého ukazují k slávě.

Jestliže tento člověk bude ctít má slova, jež jsem vryl na svou stělu, a neodstraní má rozhodnutí, má slova nezmění, a nebude jednat proti mému (vrytému) dílu, tento člověk nechť se stane králem spravedlnosti jako já! Nechť Šamaš jeho žezlo prodlouží, nechť svůj lid vede ve spravedlnosti!

Jestliže tento člověk nebude ctít má slova, jež jsem vryl na svou stělu, a bude podceňovat mé kletby, a bude brát v pochyby kletby bohů, právo, jež jsem vyhlásil, zruší, slova má potlačí, dílo, mnou vryté, odstraní, mé vryté jméno vyhladí, aby vryl své jméno, kvůli těmto kletbám nastrčí jiného, nechť tomuto člověku, ať je to král, ať je to „pán“, ať místodržící, ať kdokoliv z lidí s jakýmkoliv označením, veliký Anum, otec bohů, jenž ohlásil mé panování, odejme lesk kralování, zlomí jeho žezlo, prokleje jeho osud!

Nechť Enlil, pán, jenž určuje osudy, jenž nemění svůj příkaz, jenž zvelebil mé kralování, vznítí proti němu nepotlačitelnou vzpouru, odpor, jenž se zahnízdí v jeho sídle, nechť mu dá údělem úzkostné panování, léta hladomoru, temnotu bez záblesku světla, smrt v mžiku,* nechť vysloví svými vznešenými ústy vyvrácení jeho města, odvlečení jeho lidu, svržení z kralování, vymýcení jeho jména a památky v zemi!

Nechť Ninlil, veliká matka, jejíž příkaz má váhu v Ekuru, paní, jež o mně dá příznivou zprávu, přednese nepříznivě jeho případ před Enilem, na místě soudu a rozhodování, nechť zkázu jeho země, zánik jeho lidu, výdech jeho života jako vody vloží do úst Enlila, krále!

Nechť Ea, mocný vládce, jehož určování osudu jdou napřed,** mudře boží, všeho znalý, jenž prodlužuje dny mého života, zbaví jej smyslů a rozumu, nechť jej stále vodí v pomatení, nechť učepe jeho řeky u pramene, nechť nedá, aby se v jeho zemi urodil chléb — život lidí!

* Tj podle našeho „bez slůvka rozloučení“.

** Ve významu: „jehož rozhodnutí mají přednost“ nebo „předcházejí vlastní události“.

Nechť Šamaš, veliký soudce nebes a země, jenž spravedlivě vede živé bytosti, pán, moje důvěra, rozvrátí jeho království, nechť v jeho prospěch nerozhoduje, nechť ho svede z cesty, nechť uvede kázeň jeho vojska v zmar, nechť do svých věštech vloží neblahé znamení, že základy jeho království budou vyvráceny a jeho země přijde vniveč, nechť zlověstný výrok Šamaše jej bez prodlení zasáhne, nechť jej vyrve zde na zemi ze středu živých, v podsvětí pak nechť dá jeho duchu žíznit po vodě!

Nechť Sín, pán nebes, bůh — můj stvořitel, jehož trest je mezi (tresty) bohů nejcitelnější, odejme mu korunu a královský trůn, nechť naň uvalí těžké provinění, veliký trest, který nesejde z jeho těla, nechť mu končí dny, měsíce a roky jeho panování v bezmocnosti a úpění, nechť mu dá spatřit rivala jeho trůnu, nechť mu přisoudí žití, jež je rovno umírání!

Nechť Adad, pán hojnosti, jenž řídí zavlažování nebes i země, můj spojenec, odejme mu déšť z nebes a závlahu z pramenů, nechť nechá jeho zemi zajít hladem a bídou, nechť bouřlivě zaburácí nad jeho městem, nechť jeho zem převrátí v pozůstatky po potopě! — Nechť Zababa, veliký bojovník, prvorozenec Ekuru, jenž kráčí po mé pravici, zlomí jeho zbraně na místě boje, nechť mu den promění v noc a nechť dá stanout nepříteli nad ním! — Nechť Ištar, paní vojny a bitvy, jež tasí moje zbraně, má vzácná ochránkyně, která má ráda mé vladaření, prokleje jeho království svým rozhněvaným srdcem, svým mocným rozhorlením, nechť obrátí jeho dobrý úděl ve zlý, nechť zlomí jeho zbraně na místě vojny a bitvy, nechť mu vnese zmatek a vzpouru, nechť srazí jeho bojovníky, nechť napojí půdu jejich krví, nechť navrší kupy mrtvol jeho vojáků v širém kraji, nechť se neslituje nad jeho vojskem, nechť jej samotného vydá v ruce jeho nepřítelů a nechť jej dovede v řetězech do země jemu nepřátelské! — Nechť Nergal, silný mezi bohy, nepřekonatelný bojovník, jenž posílá mi vítězství, sžehne svou božskou zbraní jeho lid jako oheň rozpoutaný v rákosí, nechť jej ubije svou mocnou zbraní, nechť jeho údy rozdrtí jako sochu z hlíny! — Nechť Nintu, urozená vládkyně zemí, má rodná matka, odejme mu dědice, nezapamatuj mu jméno, nechť mezi svými lidmi nezplodí lidské semě. — Nechť Ninikarak, dcera Anua, jež mluví za mé dobro v Ekuru, dá

vypuknout v jeho údech těžké chorobě, mučivé bolesti, zanícené ráně, jež se nedá zmírnit, jejíž podstatu lékař nepozná, již nelze ulevit obvazy, jež jako smrtelné kousnutí nemůže být vymýcena, a pokud jeho život neuhasne, nechť nepřestane naříkat nad svým mužstvím! — Nechť velící bohové nebes a země, všichni Anunnakové společně, ochranný duch domu, Cihla Ebabbaru, proklejí jej samotného, jeho sémě, jeho zemi, jeho lid, jeho vojsko, zhoubnou kletbou! — Nechť Enlil svým výrokem jenž je nezměnitelný, podle těchto kleteb jej prokleje a nechť jej tyto kletby neprodleně postihnou!

8. Edikty nástupců Chammurapiho

Fragment ediktu Samsuiluny

(ř. 11'—17'): Nedoplatky iššakkuů, pastýřů, krčmářky na venkově a pachtýřů jsou prominuty, poněvadž král nastolil spravedlnost. Vymáhající věřitel nezakročí proti majetku pachtýřovu. (Ř. 1'—7', zadní strana): Jestliže otrokyně nebo otrok nebo v domě zrozený otrok z Numchie . . . byli prodáni nebo dáni jako rukojmí nebo do zástavy, jejich osvobození nemůže být uskutečněno.

Edikt Ammisaduqy (= EA)

(Čl. 1) Tabulka [s vládním ediktem, který byl zemi uložen] k slyšení v době, [kdy král] zavedl v zemi spravedlnost. (Čl. 2) Nedoplatky iššakkuů, pastýřů, šusikkuů na letních pastvištích a (jiných) poplatníků paláce podle jejich [...] a jejich dokladů, opatřených pečeti, se promíjejí. Výběřčí nesmí je vymáhat na domu (tj. majetku) žádného z poplatníků paláce. (Čl. 3) *Kāru* Babylónu, všechna *kāru* v zemi, *rā'ibānum*, v [...] tabulky [...], které jsou [...] výběřčí, jejich nedoplatky z „Roku, kdy král Ammiditana prominul dluhy, které v zemi vznikly“ až do měsíce Nisanu v „Roce, kdy král Ammisaduqa — poté, co Enlil zvelebil jeho vznešené panování — pevně vzešel jako slunce nad svou zemí a nastolil spravedlnost pro zemi,